

UPA 2014/10
24. april 2014
Kuupik V. Kleist

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarut 2014.

(Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoq)

"Aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu angunia-gaavoq Danmarkimit ataatsimoortumik tapiissutinik pinngitsuuisinnaanngornissaq, piffis-sarlu qaninnerusoq eqqarsaatigalugu piffissami 2015-2018-imi IS-ip oqimaaqatigiissinne-qarnissaa.", taamatut aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummi qupperneq 21-mi allassimasoqarpoq. Siunertaq immi ajoquteqanngilaq, nunatsinnili ullumikkorpiaq pissutsit atuuttut qiviraanni soorluuna allatulaaq oqaasertaliisoqarsinnaagaluartoq, soorlu imaattunik;

"Nunatsinni aningaasarsiornikkut suliffeqarnikkullu pissutsit ilungersunartut qaangernia-rumallugit, inuiaqatigiinni pissakinnerpaat inuuniarnikkut oqilisaakkumallugit nunatsinnili inuussutissarsiornikkut pisariaqavissumik siuarsaanissaq qanoq ingerlanneqassasoq isu-maqatigiinniutigiumallugu, Naalakkersuisut Inatsisartuni ilaasortanut tamanut suleqatise-rinnippit taamaaliornikkut naalakkersuinikkut ingerlatsineq patajaatsoq tutsuiginartorlu anguneqarsinnaammat." Taamatut kajumissaarneqassagutta Inuit Ataqatigiit-niit inger-laannaq akuersissaagut.

Naalaakkersuisut ukiumoortumik Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarutaat ataatsimut isigalugu tupaallannartorujussuarnik nutaarsiassarujussuarnillu takusassaqa-ngilaq. Kisiannili ajornartorsiutinik annertuunik tikkuartuisoqarpoq pimoorussilluinnarluni suleqatigiillunilu iliuuseqarfigineqartariaqartunik. Ingasattajaanngikkaluarluni erseqqissu-mik oqaatigineqartariaqartoq tassaavoq; Aningaasarsiornikkut suliffissaqartitsinikkullu er-numanartumiippugut matumuunalu nalunaarutikkut qanittumi illuanut saattoqarnissaa ili-manarsisinneqanngilaq.

Qanittukut Inatsisartuni suliffissaaleqinerujussuaq pillugu immikkut oqaluserinnikkatta oqallinneq tamaat uteqqinngikkaluarlugu oqaatigeqqittariaqarpoq pilersaarutitik tutsuigi-nartunik takunissarput amigaatigilluinnaratsigu. Neriuteqarneq takorluugaqarnerlu ajo-

raluartumik naammanngillat, iliuuseriniakkat pissutsinik piviusunik pilersaarutinillu piviusunngortinneqarsinnaasunik aallaaveqartariaqarput.

Assersuutitut tikkuarneqarsinnaavoq aatsitassarsiornissamik uuliasiornissamillu takorluukkat tassaammata massakkumiit 2018-ip tungaanut, tassa ukiut sisamat ingerlaneranni, aatsitassarsiorfiit pingasuniit tallimanut ammarneqassasut ukiorlu allortarlugu imaani ataatsimik marlunniluunniit qillerisoqartassasoq.

Kisianni aamma oqaatigineqarpoq nunatsinni aallartisarniakkanut aningaasaleerusunneq killeqartoq, nunarsuarmi unammilleqatigiineq sakkortusisimasoq, aatsitassat akii apparitortut nunattalu aningaasaliiffissatut piukkunassusaa apparitortoq. Aatsitassarsiornerrup annertuumik aningaasarsiornikkut suliffissaqarnikkullu sunniuteqarnissaanik naatsorsuuteqarnerup nalaani ilumut takorluukkat eqquukkumaarnersut assut nalorninarpoq. Uluni kingullerpaani paasisat tutsiunneqartut ilanngullugit nutaamik nalilersuinissaq pisari-aqarluinnarunarpoq. Takorluukkammii piviusunngussanngippata periarfissanik allanik piviusorsioortunik tikkuussisoqartariaqarpoq.

Taamaattumik inuussutissarsiutit aamma allat siuarsaavigineqartariaqarnerannik namminersortullu suliffeqarfinnik pilersitsiniarneranni ikorfartuisariaqarnermik tikkuussineq isumaqatigaarput.

Tassami kisitsisit namminneq oqaluttuaraat pissutsit aaqiiviginiagassagut qanoq annertutiginersut. Ullumikkut suliffissaaleqisutut nalunaarsimasut 5000-it pallippaat, taakkunananga 700-t missaat, naatsumik oqaatigalugu, sulisinnaanngitsutut isigineqarput, kisitsisini taakkunani nunarput qimallugu aallarsimasut ilaannngillat kiisalu sulii 3000-it misaanniittut siusinaartumik sulisinnaajunnarnersiuteqartutut nalunaarsugaasimallutik. 2012-imi meeqqat atuarfianniit taamaallaat 11%-it toqqaannartumik ilinniagaqalersimanagerat qulaani kisitsisinut ernumanartunut ilasaataaginnarpoq.

Ukiup taamaalinerani upernariartuleraangat qujanartumik aalisakkerinerup sanaartorerullu ulapaarfiulerneranni suliffissat amerlisarput. Ukiunili kingulliunerusuni suliffissaaleqisut amerliartornerisa nalaani aamma paarlattuanik, tassalu sulisussaaleqinermik nalaaqartalerpugut, allaat suliffeqarfiit ilaasa nunanit allaniit sulisussaminnik tikisitsinissartik pisariaqartutut isigilersimallugu. Tamanna aamma ilungersunarluinnartutut isigineqartariaqarpoq, pingaartumik aatsitassarsiornermi tamatumalu nassatarisassaanik suliffissarpassuarnik nutaanik pilersitsisoqassappat. Pissutsit taamaannerannik allannguititsisusannik piaartumik suliniuteqalinngikkutta ukiut tulliit sulii amerlanerujussuarnik avataaniit suliarortitsisariaqarnissarput takorluuginnarneqarsinnaavoq.

Taamaattumunguna Inuit Ataqatigiit-nni inuusuttut immikkut annertuumik piaartumillu suliniarfigineqarnissaat uteriisiutigigipput, isumaqarpugullu massakkut pingaarnersiui-nermi sunit tamanit inuusuttut piukkunnarsarnissaat salliutinneqartariaqartoq. Neriup-pugut suliffissaaleqineq pillugu immikkut suliniuteqarniarnermi inuusuttut pillugit ani-ngaasaliisoqarlunilu malunnatilimmik iliuseqarnissamut piumassuseqartoqassasoq.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaammi maluginiagassaavoq ukiuni ki-ngullerni nalunaarusiarineqarsimasut arlallit innersuunneqartut tamanna soorunami qu-janarpoq aalajangingassani annertuuni misissuinerik sukumiisunik toqqammaveqarnis-saq saneqqunneqarsinnaangimmat. Taamaakkaluartoq qanorpiaq aalajangersaanissa-mik toqqaannartumik tikkuussinerit annikittuinnaapput, illuatungaanili pilersaarusiari-neqarumaartut arlalippassuit ilimasaarutigineqarlutik.

Ilimasaarutigineqartut ilagaat ukiaq manna siusinaartumik pensionisianik utoqqalinermilu pensionisianik aammalu inuussutissarsiutinik akileraaruteqartitsisarnermik aqqissuus-seqqittoqassasoq. 2015-imi ikiorsiissutinik, ineqarnermut tunngasunik inuillu akileraartar-nerannik aqqissuusseqqittoqassasoq tamakkulu pilersaarutit tamatsinnut malunnaati-limmik sunniuteqassasut. Qanorpiarli tamakku pissasut annerusumik eqqaaneqanngilaq. Inuit Ataqatigiinniit tusarukkaluarparput Naalakkersuisut allannguutissanik sunik piler-saaruteqarnerisut tassami qaammatialuit ingerlanerinnaanni annertuunik allannguisoqar-niarpat tamatsinnut pingaaruteqarpoq tusassallugu qanoq sunnerneqarumaarnerluta.

Taamatut aamma kommunit akornanni nalimassaasarnerep allanngortinneqarnissaa pi-lersaarutaasoq nalunaarutigineqarpoq, tusarusunnartorujussuuvorlu qanorpiaq nutaamik nalimassaasoqarniarnersoq aammalu piumasarissavarput tamatumuuna kommunit ta-marmik isummersortinneqarlutillu sunniuteqartinneqassasut.

Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2014 immikkuualuttorpassuarnik ima-qarpoq tamaasalu piffisaritaasup iluani isummersorfigissallugit ajornarpoq. Inuit Ataqati-giit-niit saqqummiussat ilarpassui isumaatigaagut kisianni aamma isumaqarpugut nassu-iaat annertuutigut pitsaanerusiinnaagaluartoq. Siunertat suliniutigineqassamaartullu isu-maqarpugut annikippallaamik toqqaannartunik tikkuussiviusut aamma isumaqarpugut pingaarnersiui-neq erseqqissoq amigaataasoq. Sorpassuimmi takorluugaapput, pilersaar-terpassuit suliarineqassamaarput, massakkorpiarli ajornartorsiutit angisoorujussuit sam-mineqarnerat annikiginarpoq.

Nunatsinni aningaasarsiornikkut nutaanik aallartitsisoqanngippat innuttaaqatigiittullu pe-qataanissarput qulakkeerneqanngippat takorluukkat pilersaarutillu piviusunngortinnissaat ajornakussoortorujussuussaaq. Taava qangatuut nunatsinni ineriartornermut isiginnaa-

ginnartussiatut inisserataannaavugut massakkumiit naalackersuinikkut eqqissiviilliornermik annertunerungaartumik kinguneqarsinnaasumik. Piffissaq manna, ullut qaammatillu massakkut atukkavut siunissatsinnut ungasinnerusumut aalajangiisooratannaapput taamaattumillu inuiattut nukittorsarnissarput nammineerlutalu tamatta siunnissatsinnut sunniuteqaqataanissamut piviusumik periarfissinneqarnissarput sunit tamanit pingaarnerpajuvoq.

Meeqqat, inuusuttuaqqat inuusuttullu atugaasigut periarfissaasigullu annertuumik pitsanngorsaanissaq pingaarnerpajupput – naligiittut inooqqulluta.